

Kennisdocument Participatie

Ontwikkelingen, (beleids)kaders en methoden

februari 2022

Aanleiding

Waar inwoners ooit alleen aan het einde van een traject hun mening mochten geven via het inspraakrecht bij raadsvergaderingen of door het indienen van een zienswijze op voorgesteld beleid, wordt het steeds vanzelfsprekender dat inwoners aan de voorkant van vraagstukken worden betrokken. De verwachtingen die inwoners daarbij hebben, de (juridische) kaders die daarbij worden gesteld alsook de manieren waarop de inwoners betrokken worden, de werkvormen, worden steeds uitgebreider.

De participatie van burgers in het Nederlandse democratische stelsel heeft de afgelopen jaren een forse ontwikkeling doorgemaakt en is nu echt in een stroomversnelling gekomen. Met het complexer worden van ruimtelijke opgaven groeit de impact van besluiten op de leefomgeving van inwoners. Daarom wordt het met de invoering van de Omgevingswet zelfs verplicht voor elk overheidsorgaan om een vastgesteld participatiebeleid te hebben.

De raden van de acht gemeenten van Rivierenland hechten grote waarde aan participatie, willen het graag goed doen, maar zijn ook zoekende. In de meeste gemeenten wordt op dit moment gewerkt aan het opstellen van een participatiebeleid.

Het thema participatie is niet exclusief aan de Regionale Energie Strategie (RES) verbonden. Maar de RES is wel een voorloper op het gebied van regionaal samenwerken over een complex onderwerp met zichtbare impact op de leefomgeving. Ook is binnen de RES het thema van financiële participatie voor het eerst als concrete ambitie in de uitgangspunten opgenomen (50% lokaal eigendom). Daarom komt het thema participatie geregeld terug in discussies rondom de RES.

Aanleiding voor dit kennisdocument is de motie die door meerdere gemeenteraden is aangenomen bij het vaststellen van de geactualiseerde uitgangspunten RES. In deze motie wordt verzocht om met *'voorbeelden uit andere RES-regio's te komen die een antwoord kunnen zijn op de vraag of en op welke wijze de betrokkenheid van en advisering door burgers op het niveau van de RES-regio meerwaarde kan hebben voor Rivierenland'*.

Daarnaast heeft de Stuurgroep RES gevraagd om een overzicht van participatiebeleidskaders die op dit moment in de acht gemeenten van Rivierenland aanwezig zijn.

Omdat de gemeenteraadsverkiezingen aanstaande zijn en nieuwe raadsleden ook snel vertrouwd moeten raken met participatie is een beknopt overzicht van participatie en de ontwikkeling hiervan toegevoegd aan de antwoorden op beide vragen en gebundeld in dit kennisdocument participatie.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Het wat en waarom van participatie	pag. 4
Definitie participatie	pag. 4
Waarom participatie	pag. 4
Kansen en uitdagingen op 3 participatieniveaus	pag. 4
Hoofdstuk 2: Ontwikkelingen in participatie	pag. 5
Participatieladder	pag. 5
Overheid als participant	pag. 5
Van samen verantwoordelijkheid delen naar zelfsturing	pag. 6
Een voorbeeld: de gemeente Peel en Maas	pag. 6
Financiële component participatie	pag. 7
Financiële participatie binnen de RES	pag. 7
Right to challenge/ Uitdaagrecht	pag. 8
Participatiebeleid verplicht onderdeel van de Omgevingswet	pag. 9
Participatie binnen RES Rivierenland	pag. 10
Van RES 1.0 naar RES 2.0	pag. 10
Hoofdstuk 3 Beleidskaders participatie	pag. 11
Heldere keuzen vooraf	pag. 11
Constructieve houding	pag. 11
Informatieverstrekking	pag. 12
Een voorbeeld: de gemeente Utrecht	pag. 12
Handige websites	pag. 12
Hoofdstuk 4 Participatie(beleid) Rivierenland	pag. 13
Hoofdstuk 5 Voorbeelden van participatie middelen	pag. 15
Digitale participatievormen	pag. 17
Hoofdstuk 6 Gebruikte bronnen	pag. 17

Hoofdstuk 1: Het wat en waarom van participatie

Definitie participatie

Burgerparticipatie omvat alle methoden om burgers bij gemeentelijk beleid te betrekken. Burgerparticipatie kent veel verschijningsvormen, variërend van het verstrekken van informatie aan burgers, het raadplegen van burgers, het vragen van advies aan burgers, burgers die samen met de gemeente beslissen tot – de meest vergaande vorm – burgers die zelf beslissen. Ook de wettelijke inspraakprocedure is een vorm van burgerparticipatie.

** bron: Participatiewijzer- Nationale Ombudsman 2014*

Waarom participatie

Participatie draagt bij aan:

- Draagvlak en/of acceptatie
- Betere kwaliteit van besluiten
- Efficiëntere besluitvorming
- (Gevoel van) eigenaarschap
- Aansluiting van de samenleving bij politiek/bestuurlijke vraagstukken te houden
- Democratisch ideaal

Kansen en uitdagingen op 3 participatieniveaus

Overheden worden op drie niveaus uitgedaagd.

1. Allereerst bij het bieden van transparantie van overheidsprocessen. Door inzichtelijk te maken hoe een debat verloopt, hoe de besluitvorming verloopt en op welke onderliggende motivaties en documentatie een besluit genomen wordt.
2. Een volgend niveau betreft inspraak en consultatie. Dit is vaak een voorwaarde voor goede en gedragen besluitvorming.
3. En tot slot, meebeslissen: door inwoners niet alleen te laten meedenken maar ook meebeslissen over beleid en budget, krijgen ze eigenaarschap over hun eigen leefomgeving.

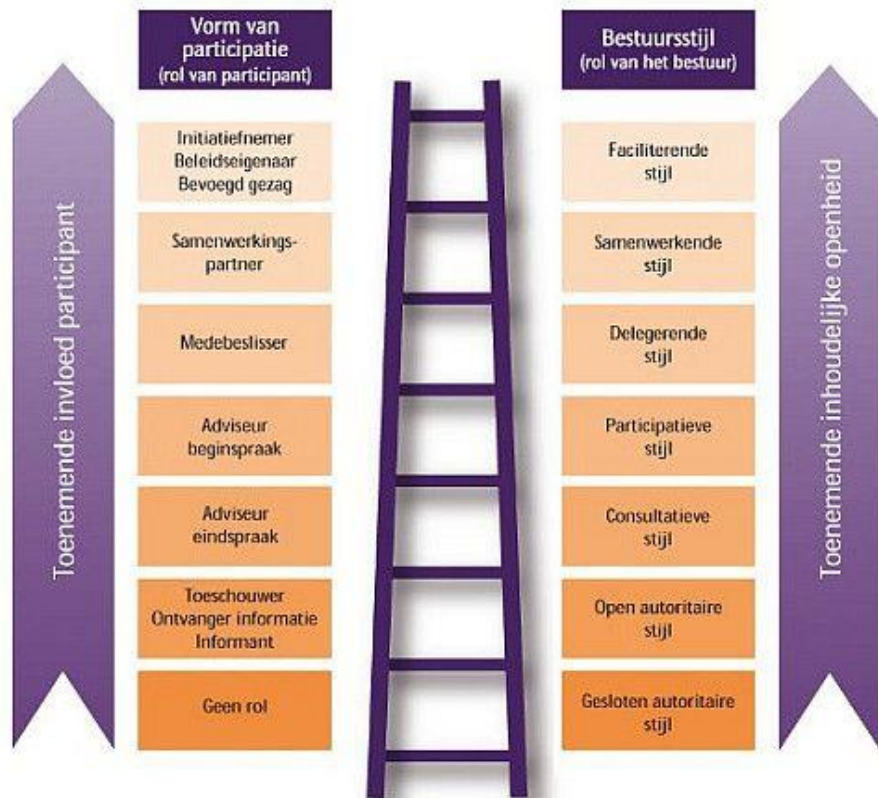
**bron: Website Lokale Democratie*

Bij participatie wordt vaak snel in middelen gedacht, maar participatie gaat over het opbouwen van een duurzame relatie door een permanente dialoog. Net als in familierelaties kan de frequentie of manier (middelen) van de dialoog verschillen naar gelang behoefte en/of noodzaak.

Hoofdstuk 2: Ontwikkelingen in participatie

Participatieladder

Traditioneel wordt participatie gezien als een mogelijkheid van de inwoner om mee te doen aan het werk van de overheid en weergegeven via de participatieladder. Hoe hoger de trede van participatie, hoe diepgaander (en intensiever) de vorm van participatie, maar vaak ook hoe kleiner de groep van participanten. De keuze van traprede hangt daarom af van het participatiedoel.

Overheid als participant

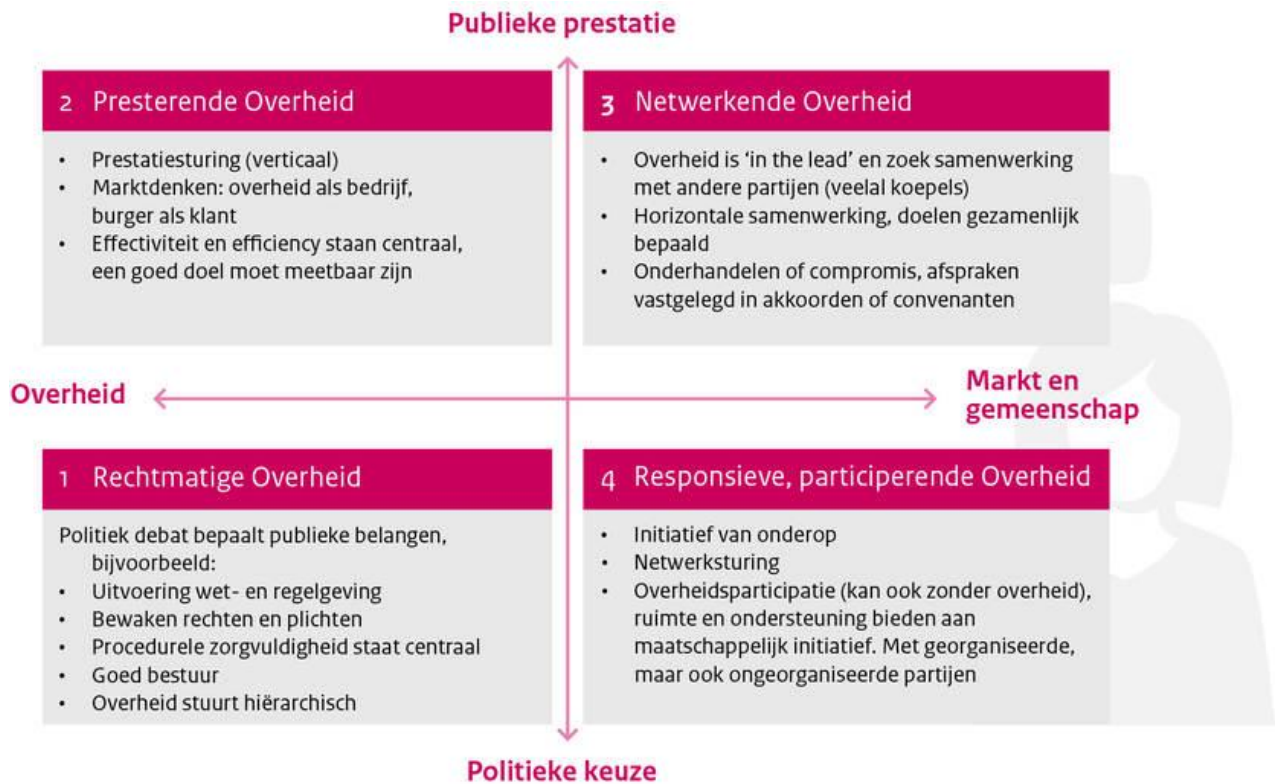
In de volksmond wordt meestal gesproken over participatie van burgers, waar participatie van belanghebbenden wordt bedoeld. Met belanghebbenden worden burgers, vertegenwoordigers van bedrijven, professionals van maatschappelijke organisaties en bestuurders van overheden bedoeld.

Gaandeweg kwam ook het besef dat niet alleen de burger mee kon doen in overheidsprocessen, maar ook initiatiefnemer kon zijn die de overheid vraagt om mee te doen. De overheid is namelijk slechts één van de partners om tot de oplossing van een maatschappelijk probleem te komen. De overheid is één partner binnen een netwerksamenleving. Waar er eerder vooral sprake was van burgerparticipatie, is er ook steeds vaker sprake van overheidsparticipatie.

Bij overheidsparticipatie sluit de overheid aan op initiatieven uit de samenleving, ondersteunt de plannen of faciliteert de samenwerking tussen meerdere partijen. Doel van dit soort projecten is de uitvoering van een beleidsdoelstelling, zonder nieuw beleid te maken.

De rol van de overheid binnen de netwerksamenleving is niet altijd hetzelfde. Soms is de overheid duidelijk de leidende partij en ligt hier het initiatief. Soms sluit de overheid aan op een initiatief van derden. De netwerkbenadering blijkt vaak effectiever bij complexe opgaven.

**bron: communicatierijk.nl*

Van samen verantwoordelijkheid delen naar zelfsturing

De veranderende rol van de overheid en realiseren dat de overheid onderdeel is van een netwerksamenleving gaat ook over samen verantwoordelijkheid delen. Verantwoordelijkheden kunnen gaan verschuiven binnen een gemeente als daar een noodzaak (zoals gebiedsontwikkeling of de exploitatie van wijkvoorzieningen) of overtuiging (zoals het minder willen reguleren) aan ten grondslag ligt. De meest vergaande verschuiving is die van samen verantwoordelijkheid delen naar zelfsturing.

Zelfsturing is een houding en werkwijze van de gemeente om zich fundamenteel anders te verhouden tot haar inwoners. Inwoners sturen steeds meer maatschappelijke voorzieningen en processen zelf. Het geven van helderheid aan inwoners is een belangrijk vereiste om zelfsturing mogelijk te maken. Een helder onderscheid over het eigenaarschap van de activiteiten die in de gemeente plaatsvinden – ook als dit niet bij de gemeente ligt.

Een voorbeeld: de gemeente Peel en Maas

“In de gemeente Peel en Maas maken we onderscheid tussen vier typen activiteiten en koppelen daar het eigenaarschap aan. Peel en Maas maakt een onderscheid tussen wat zij het ‘openbaar domein’ en het ‘publiek domein’ noemt. In het openbaar domein zijn de inwoners aan zet. Hier gaat het over zelfsturing, de dialoog met de overheid en is er veel overleg tussen inwoners onderling. De rol van de overheid is eventueel ondersteunend en is gericht op overeenstemming. In het publieke domein zijn instellingen en de overheid aan zet. Dit is de systeemwereld van de overheid. De rol van de overheid richt zich er op om de burger te laten participeren (burgerparticipatie) en is gericht op inhoud en resultaat.”

**bron: werken aan burger nabijheid*

Eigenaarschap	Relatie burger-overheid	Voorbeeld
Burger	Geen	Carnavalsoptocht; sportvereniging
Burger	vraagt ondersteuning van de overheid	Gemeenschapshuis dat door burgers zelf wordt geëxploiteerd; voor de bouw wordt een investeringsbijdrage gevraagd van de overheid
Gemeente	Overheid is aan zet en betreft burger bij haar beleid en uitvoering Beleid en uitvoering	participatiewet, WMO
Gemeente	Geen; burger wordt geïnformeerd	Inzet politie, handhaving

*Voorbeeld van eigenaarschap uit Peel en Maas

Financiële component participatie

De rol van de overheid verandert nog steeds en de overheid is ook continue lerende hoe anders beleid te maken. De gemeente Peel en Maas staat landelijk bekend als een gemeente waar verstrekkend met zelfsturing wordt omgegaan. Meer gebruikelijk in gemeenteland, ook in Rivierenland is de toepassing van Wijk- en/of Leefbaarheidsbudgetten, waarbij georganiseerde inwoners zoals bijvoorbeeld een dorpsplatform een bescheiden budget ontvangt en – binnen de aan de voorkant opgelegde kaders en randvoorwaarden – deze zelf kan besteden naar eigen goeddunken.

Financiële participatie binnen de RES

Vanuit het landelijk klimaatakkoord is bij het RES ingezet op financiële participatie door de ambitie uit te spreken voor 50% lokaal eigendom. De gedachte hierachter is dat als men naast de lasten ook de lusten ervaart het maatschappelijk draagvlak en de publieke acceptatie van windmolens en zonneparken wordt vergroot. Nu plannen concreter worden blijkt dat deze wensgedachte wordt bemoeilijkt door het ontbreken van publiekrechtelijk instrumentarium binnen de huidige ruimtelijke wet- en regelgeving. De participatiewaaiertoon toont wel opties voor projectparticipatie bij zon- en windprojecten op land, maar het is aan gemeenten om kaders voor deze vormen van participatie op te nemen in de vergunningsvereisten voor potentiële initiatiefnemers.

* Participatiewaaiertoon (2019)

Right to challenge/ Uitdaagrecht

Een ontwikkeling die nog redelijk in de kinderschoenen staat, maar wel steeds serieuze vormen aanneemt is 'the right to challenge' (R2C), ofwel Uitdaagrecht.

Bij het Uitdaagrecht kunnen bewoners en anderen taken van overheden overnemen als zij denken het slimmer, beter, goedkoper of anders te kunnen doen.

De meeste (bewoners-) initiatieven kiezen bij het Uitdaagrecht tussen de volgende mogelijkheden:

1. Bewoners gaan een dienst / taak helemaal zélf uitvoeren en worden zelf verantwoordelijk
2. Bewoners willen dat een dienst / taak anders en slimmer wordt uitgevoerd

Het Rijk wil met een wetsvoorstel dit uitdaagrecht gaan verankeren in de Gemeentewet: de gemeente moet dan aangeven of en hoe inwoners van dit recht gebruik kunnen gaan maken. Het recht wordt dan verankerd in een nieuwe participatieverordening.

**bron: website right to challenge*

Participatiebeleid verplicht onderdeel van de Omgevingswet

De Omgevingswet gaat over de fysieke leefomgeving. Onder de Omgevingswet geldt een algemene zorgplicht. Dit houdt in dat overheden, bedrijven én burgers verantwoordelijk zijn voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.

De Omgevingswet vervangt de Wabo en de Wro. Ruimtelijke besluitvorming en omgevingsvergunningen vallen vanaf de inwerkingtreding (naar verwachting eind 2022) onder de Omgevingswet.

Samenwerken, [participatie](#) en integraal werken zijn belangrijke pijlers onder de nieuwe wet.

1. Voortaan moeten alle 'ruimte vragende' opgaven, integraal afgewogen worden. De steeds schaarser wordende vierkante meters van Nederland vragen om een integrale afweging tussen onder andere woningbouw, infrastructuur, bedrijven, energie en natuur.
2. Alle overheden moeten voor dit beleid en de uitvoering ervan gebruik gaan maken van hetzelfde digitale systeem: Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO).
3. Met de komst van de Omgevingswet wordt het voor alle overheidsorganen (gemeenten, provincie, waterschap, Rijk) verplicht om een vastgesteld participatiebeleid te hebben.

Concreet past het bevoegd gezag participatie toe bij het opstellen van een omgevingsvisie, omgevingsplan, programma's en projectbesluiten. In het Omgevingsbesluit staan regels om de participatie te borgen. Zo is voor het projectbesluit en het omgevingsplan geregeld dat in een kennisgeving wordt aangegeven hoe het participatietraject eruit komt te zien. Ook is een motiveringsplicht opgenomen. Dat betekent dat de overheid moet laten zien hoe inwoners betrokken zijn bij de plan- of besluitvorming. Er is een uitzondering: bij het aanvragen van een omgevingsvergunning (zoals bijvoorbeeld voor een windmolen of zonnepark) moet juist de aanvrager het initiatief nemen. Hij moet bij zijn vergunningaanvraag aangeven of, en zo ja hoe, hij de omgeving betrokken heeft bij zijn plan en wat de resultaten hiervan zijn. Participatie hoeft niet altijd, mits het gemotiveerd is.

De uitkomst van de participatie is géén reden om vergunning te weigeren. Daar is één uitzondering op. De gemeenteraad kan gevallen aanwijzen waarin participatie verplicht is. Dit kan alleen bij een omgevingsvergunning voor 'een buitenplanse omgevingsplanactiviteit waarvoor het college van burgemeester en wethouders bevoegd gezag is'. Dit is een activiteit die niet voldoet aan de regels van het omgevingsplan. Als de aanvrager bij zo'n aangewezen geval niet of onvoldoende aan participatie heeft gedaan, kan het college de aanvraag buiten behandeling laten. Wel moet het college de aanvrager de gelegenheid geven het gebrek te herstellen.

** bron: NPRES werkblad participatie, Handvaten voor het organiseren van participatie op weg naar RES 2.0*

Participatie binnen RES Rivierenland

In 2021 hebben alle acht gemeenteraden, het waterschap en de provincie het [RES 1.0 document](#) vastgesteld. In dit document is vastgelegd dat in Rivierenland in 2030 1,2 TWh duurzame energie uit wind en zon wordt opgewekt, waar er kansrijke ruimte voor grootschalige opwek via zon en wind wordt gezien en welke regionale kansen er zijn voor het anders verwarmen van onze woningen.

Dit RES 'bod' vormt onze regionale bijdrage aan het Nederlandse Klimaatakkoord en is geheel via participatie tot stand gekomen.

De verkenning is gestart door een groep verkenners. Waarna vervolgens bij elke volgende stap is opgeschaald. In totaal zijn er vier ronden van ruimteateliers geweest, waarbij in elke ronde in elke gemeente een bijeenkomst werd gehouden. Hier kwamen inwoners, organisaties, beleidsmakers en raadsleden samen in de zoektocht naar potentiële locatie voor energie opwek. Het proces was erop gericht op versterken van de informatiepositie, betrokkenheid bij het proces en gedeeld eigenaarschap en had als doel: draagvlak in de energieke samenleving: van acceptatie naar betrokkenheid en legitimatie. In totaal hebben 600 mensen meegepraat en gedacht.

Met een regio brede enquête is getoetst of de uitgewerkte denkrichting in lijn is met de beleving van willekeurige inwoners. Een soort validatie bij mensen die niet noodzakelijkerwijs kennis hebben over het doorlopen proces of de RES en ook een laagdrempelige manier om andere doelgroepen, zoals jongeren, bij de RES te betrekken. Deze regio-brede Swipocratie enquête is via sociale media aan 82.303 inwoners van Rivierenland aangeboden. 2.350 inwoners hebben hun mening via de enquête kenbaar gemaakt.

Naast dit participatieve proces oogst RES FruitDelta Rivierenland landelijk ook veel belangstelling vanwege onze brede aanpak dat zich vertaalt in een brede vertegenwoordig binnen de Stuurgroep van de RES; naast vertegenwoordigers van overheden zijn ook woningcorporaties, ondernemers, (glas)tuinbouw, ondernemende inwoners en de netwerkbeheerder binnen de Stuurgroep vertegenwoordigd.

Van RES 1.0 naar RES 2.0

In 2022 en 2023 wordt er verder gewerkt aan de RES met betrekking tot het uitvoeren van de RES 1.0 en het opstellen van de RES 2.0.

De geambieerde opwek van 1,2 TWh duurzame energie valt uiteen in tal van deelprojecten, zoals het bepalen of geformuleerde kansrijke gebieden voor wind en zon ook daadwerkelijk concrete locaties kunnen worden. Voor het merendeel van de deelprojecten zijn de gemeenten aan zet. Zij maken participatieplannen voor elk project. Ook werken zij (veelal wijkgericht) verder samen met inwoners over hoe huizen verwarmd gaan worden als zij losgekoppeld worden van aardgas in het kader van de Wijkuitvoeringsplannen (WUP) en van de Transitievisie Warmte (TvW).

Het RES 2.0 document is een voortgangsdokument, met ruimte voor nieuw opgedane inzichten. Het proces voor de totstandkoming van dit document gebeurt regionaal en krijgt daarmee ook een eigen participatietraject.

Hoofdstuk 3 Beleidskaders participatie

In een gedegen participatieproces zijn de volgende drie belangrijke elementen te onderscheiden:

1. Het is van belang dat bij de voorbereiding goed wordt nagedacht over het doel, het gespreksonderwerp (waarover gaan we in gesprek, en waarover niet (meer), de mate van invloed en de vorm van participatie die wordt gekozen: maak heldere keuzen vooraf.
2. De gemeente moet ook echt geïnteresseerd zijn in en waarde hechten aan de bijdrage van de burger: zorg voor een constructieve houding.
3. Een goede informatievoorziening tijdens het hele participatieproces is cruciaal voor het welslagen ervan: zorg voor actieve en adequate informatieverstrekking.

De nationale ombudsman formuleerde [10 spelregels](#) voor behoorlijk omgaan met inbreng en inspraak van burgers.

Heldere keuzen vooraf

1. De gemeente motiveert of en zo ja hoe ze burgers betreft bij beleid en besluitvorming. Criteria daarbij zijn: heeft het invloed op de leefomgeving en is er ruimte voor participatie. Deze motivering maakt de gemeente desgevraagd kenbaar.
2. De gemeente maakt participatie een vast onderdeel van het politieke en bestuurlijke besluitvormingstraject.
3. De gemeente gaat zeer terughoudend om met de mogelijkheid participatie te beperken vanwege het algemeen belang. Kiest de gemeente er toch voor burgerparticipatie te beperken dan moet ze deze keuze motiveren.
4. De gemeente bepaalt, voordat het participatietraject van start gaat, welke rol de burger krijgt. Dit gebeurt langs de lijnen van de participatieladder:
 - meebeslissen;
 - coproduceren;
 - adviseren;
 - raadplegen;
 - informeren.
5. De gemeente zorgt voor een zorgvuldig vormgegeven participatieproces. Dit betekent dat de gemeente expliciet maakt:
 - welk onderwerp ter discussie staat;
 - wie ze bij de beleids-/besluitvorming betreft, dus wie de belanghebbenden zijn;
 - op welke wijze ze het participatieproces inricht, zo mogelijk in overleg met de belanghebbenden;
 - op welke wijze ze de burger het best kan bereiken, bijvoorbeeld per brief, via de media of huisbezoek. Voor welke wijze ze kiest is mede afhankelijk van de rol die de burger heeft gekregen in het participatieproces.

Constructieve houding

6. De gemeente is oprecht geïnteresseerd in hetgeen burgers naar voren brengen en laat dat merken in woord en daad. Van burgers mag een constructieve bijdrage worden verwacht.
7. De gemeente weegt de inbreng van burgers mee in de uiteindelijke beslissing en maakt dat zichtbaar.
8. De gemeente levert extra inspanning om alle belanghebbenden actief te betrekken, dus ook degenen die zich niet meteen in eerste instantie zelf aanmelden.

Informatieverstrekking

9. De gemeente informeert de burger tijdig en volledig over het onderwerp van participatie, hun rol en de manier waarop het participatieproces vorm krijgt.
10. De gemeente informeert burgers gedurende het participatietraject regelmatig over wat er gebeurt met hun inbreng. De inbreng van burgers wordt schriftelijk vastgelegd. De gemeente informeert burgers ook over lang stilliggen, uitstel of wijziging van voornemens of plannen van de gemeente. De gemeente motiveert haar besluit waarbij ze aandacht besteedt aan de door burgers naar voren gebrachte (tegen)argumenten.

** bron: Participatiewijzer- Nationale Ombudsman 2014*

Een voorbeeld: de gemeente Utrecht

De Utrechtse participatieleidraad is een handvat voor de participatie bij beleid en projecten. De leidraad is voor ambtenaren en voor professionals in de stad, zoals projectontwikkelaars, woningcorporaties, belangengroepen, sociaal makelaars en andere partijen.

Elk participatietraject begint met een analyse van het vraagstuk: wie moeten betrokken worden en wat valt er te kiezen? Daaruit volgt de keuze voor een aanpak en voor participatie-instrumenten. Per vraagstuk bepalen zij welke participatieaanpak het best past. Utrecht hanteert daarbij 5 basisprincipes:

- Participatie is maatwerk, passend bij de opgave en de doelgroep.
- We betrekken meer verschillende Utrechters en andere belanghebbenden, ook mensen die niet snel zelf meepraten.
- Er is meer aandacht voor betrokkenheid vanaf het begin van de planvorming in plaats van aan het eind.
- We zijn vanaf de start helder over hoeveel invloed betrokkenen hebben en over de rollen, verantwoordelijkheden, het budget en de besluitvorming.
- We communiceren gedurende het gehele traject, ook over processtappen, en koppelen terug wat het resultaat is en wat er met de inbreng is gedaan.

In de [handleiding participatie: de stad laten meedenken](#) is een handvat voor het inrichten van een goed participatieproces, met principes en uitgangspunten voor iedereen die in Utrecht aan participatie doet. Een dergelijk kader wordt vaak aangevuld met stappenplannen, checklists en draaiboeken toegesneden op de lokale situatie.

Daarbij zijn begrippen als diversiteit en inclusiviteit de laatste jaren als randvoorwaarde in opkomst. Ook wordt er gezocht naar manieren om de stille meerderheid duidelijker een stem te geven.

Handige websites

- [Prodemos](#) heeft [de participatiewijzer](#) ontwikkeld waarin digitaal stapsgewijs een participatiestrategie opgesteld wordt door beantwoording van vragen.
- [Democratie in actie](#) helpt de lokale democratie te versterken, vernieuwen en verbinden. Met onze kennis, tools en netwerk begeleiden we gemeenten in hun ambities.
- [De participatiecoalitie](#) is een platform waar vijf maatschappelijke organisaties (HIER, de Natuur en Milieufederaties, Energie Samen, Buurkracht en LSA bewoners) van, voor en door bewoners kennis en ervaring bundelen
- Op [Landelijk Communicatie Netwerk Klimaat](#) vind je handreikingen en voorbeelden die kunnen helpen je participatieproces in te richten.
- [Energie Participatie](#) is een leeromgeving voor participatie bij duurzaam opwekken.

Hoofdstuk 4 Participatie(beleid) Rivierenland

Een inventarisatie langs alle acht gemeenten van Rivierenland levert het volgende op aan beleidsdocumenten participatie (stand van zaken per februari 2022).

Gemeente	Participatie adviseur in dienst?	Aanwezige documenten (kaders, checklist, etc.)
Buren	ja	<ul style="list-style-type: none"> • Kerngericht werken • Werkt met kernregisseurs en leefbaarheidsbudgetten • Heeft participatiekader voor zon en windenergie dat zaken omvat zoals het opstellen door de initiatiefnemer van een participatieplan met omwonenden/inwoners (vooruitlopend op de omgevingswet) en verschillende onderdelen m.b.t. financiële participatie als lokaal eigendom, lokaal fonds, etc. • bezig met het faciliteren van de oprichting van een stichting voor het lokale fonds door inwoners.
Culemborg	ja	<ul style="list-style-type: none"> • Heeft een nota Wijkgericht werken • bezig met opstellen van Participatie beleid en de Participatieverordening. • Tot nu toe was bewuste keuze om zo min mogelijk vast te leggen, maar telkens uit te gaan van maatwerk. Culemborg ziet zichzelf als lerende organisatie Alle ervaringen opgedaan in de afgelopen 10 jaar vormen de basis voor het beleid en de verordening die nu wordt opgesteld. • Er volgt een Participatiegids voor de stad. • Heeft een Participatieplatform, een Initiatievenloket, een jaarlijks Initiatievenfeest voor het netwerk van initiatiefnemers, een Buurtpanel.
Maasdriel	Een medewerker van team maatschappelijke ontwikkeling heeft participatiebeleid binnen het takenpakket	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeente heeft een handboek over hoe invloed uit te oefenen in de gemeente Maasdriel als folder uitgebracht in 2019. • Wordt nu gewerkt aan participatiebeleid, • Griffie is bezig met instrumentarium, • De combinatie van dit beleid en instrumentarium moet leiden tot een nieuwe verordening. • Een raadsvoorstel met de categorieën van vergunningaanvragen waarvoor aanvragers verplicht zijn om hun omgeving te betrekken ligt bij de raad om vastgesteld te worden. (in kader Omgevingswet)
Neder-Betuwe	Deels op interim basis ingevlogen en deels vast in pakket communicatieadviseurs	<ul style="list-style-type: none"> • Visie op communicatie en participatie door de raad vastgesteld (2021). • Hebben een sjabloon voor omgevingsdialog opgesteld, met daarin een stappenplan en checklist om te controleren of het participatieproces goed wordt doorlopen. Wordt februari door raad vastgesteld.

		<ul style="list-style-type: none"> Maken nu een participatiegids voor medewerkers en ontwikkelen een training en er komt een online participatieplatform voor inwoners en ondernemers.
Tiel	ja	<ul style="list-style-type: none"> Het Tiels Kompas (vastgesteld in 2019) Er wordt gewerkt aan een Tiels participatieleidraad als uitwerking van een deel van Tiels Kompas om initiatiefnemers te ondersteunen bij het doorlopen van een goed participatieproces. Wordt nu gewerkt aan (geactualiseerd) participatiebeleid, inclusief participatieverordening Werkt met wijkregisseurs en is bezig met de doorontwikkeling van het wijkgericht werken Heeft in het kader van de Omgevingswet een lijst van buitenplanse omgevingsplanactiviteiten vastgesteld waarbij vergunning aanvragers verplicht zijn om participatie vorm te geven.
West Betuwe	Per maart 2022	<ul style="list-style-type: none"> Startnotitie Participatiebeleid (maart 2021) notitie Uitgangspuntenbeleid (maart 2021) Participatieverordening (september 2021)
West Maas en Waal	Is bezig met invullen functie	<ul style="list-style-type: none"> Beleid burgerparticipatie vastgesteld door de raad (juni 2020) Van plan om een bijlage te maken voor de participatie in het kader van de Omgevingswet. Selectieleidraad zonne-energie ook de randvoorwaarden voor procesparticipatie en financiële participatie: Organiseert jaarlijks een dag van de Toekomst, voor structurele dialoog met inwoners.
Zaltbommel	Deels op interim basis ingevlogen en deels vast in pakket communicatieadviseurs	<ul style="list-style-type: none"> Heeft dorps- en wijkplatforms Werkt met de participatieladder met streven zo hoog mogelijk op de ladder Heeft gebiedsregisseurs en -conciërges Voor de energietransitie zijn er o.a. energiecafés georganiseerd, is grootschalige raadpleging, een maatschappelijke tendermethodiek voor windenergie en zijn er groepen enthousiaste bewoners die met ons meedenken, gevormd in de energiekringen Warmte, Waterstof en Voetprint
Regio Rivierenland	Ja	<ul style="list-style-type: none"> Organiseert regelmatig overleg met alle participatieadviseurs in Rivierenland als opvolger van de leerkring Burgerparticipatie die voorheen door de provincie werd gefaciliteerd.
Regionaal		<ul style="list-style-type: none"> In het kader van de invoering van de Omgevingswet is er een Regionale werkgroep participatie waarin bijvoorbeeld ook de ODR zitting heeft. De omgevingsdienst is nu bezig met het opstellen van een handreiking participatie voor aanvragers van vergunningen (dit is de landingspagina die ze hiervoor voor ogen hebben)

Hoofdstuk 5 Voorbeelden van participatie middelen

Participatie is altijd maatwerk afhankelijk van vraagstuk, doel, context en omgeving. Een participatietraject bevat vrijwel altijd een mix van middelen. Aan elke inzet van een middel hoort de vraag vooraf te gaan hoe het bijdraagt aan het doel van het participatietraject.

Overigens is het niet noodzakelijk om als organiserende partij het participatietraject geheel uitgedacht te hebben, voordat inwoners/belanghebbende betrokken worden. Het is mogelijk om juist aan de start bijvoorbeeld georganiseerde inwoners uit te nodigen en samen met hen verkennende gesprekken te voeren hoe een het participatietraject eruit zou kunnen zien. Ook kan een participatietraject per fase van een proces worden opgesteld en kan de organiserende partij daarbij wijzigen.

Bij de RES bijvoorbeeld is regionaal de participatie van inwoners (via ruimteateliers) georganiseerd voor het opstellen van de RES 1.0. Kunnen gemeenten inwoners betrekken bij het opstellen van kaders voor wind- en zoninitiatieven om vervolgens het stokje over te dragen aan initiatiefnemers/ontwikkelaars van wind- en zonprojecten voor de participatie richting het traject van vergunningaanvraag, realisatie en exploitatie van het project.

Voorbeelden van participatiemiddelen zijn:

Burgerberaad

Een burgerberaad laat inwoners politici helpen om beslissingen te nemen over complexe - vaak polariserende - onderwerpen. Een groep gelote burgers doet, op basis van uitgebreide informatie en overleg, aanbevelingen over beleid.

De deelnemers aan een burgerberaad vormen een dwarsdoorsnede van de samenleving. De uitkomst van een burgerberaad is een gezamenlijk besluit of een set aanbevelingen die door de vraagsteller – meestal de politiek – wordt gebruikt om besluiten te nemen. Een burgerberaad is dus geen vervanging van het parlement of de gemeenteraad; het is een aanvulling op en versterking van het huidige democratische stelsel.

- Voorbeeld: [Gemeente Amsterdam](#)
- De provincie Gelderland gaat een Burgerberaad organiseren rondom de actualisatie van het Gelders Klimaatplan 2022-2030
- [meer weten?](#)

Burgerforum

Een burgerforum brengt niet hun eigen mening als advies in, maar adviseert namens burgers. Daarom hebben zij informatie nodig over de mening van “de burgers”. Behalve dat een burgerforum burgers betreft bij politieke besluitvorming, brengt het ook de kennis in de samenleving bijeen en vergroot het op die manier de kwaliteit van de democratische besluitvorming.

- voorbeeld [RES West Brabant](#)
- voorbeeld [RES Regio Foodvalley](#)
- [meer weten?](#)

Burgerpanel

Een burgerpanel is een kleine, vaste groep inwoners die periodiek wordt bevraagd over bepaalde onderwerpen. Deze groep is idealiter representatief voor de RES-regio, provincie, gemeente of wijk. Het panel geeft op verzoek van de lokale overheid haar mening en voorziet van advies.

- voorbeeld [gemeente Zaltbommel](#)
- [meer weten?](#)

Energiesafari

Samen met inwoners op pad gaan om een windmolen, zonnepark of energiecoöperatie te bezoeken. Op die manier krijgen inwoners een idee welke invloed zoets op hun leefomgeving heeft.

- voorbeeld [De molenfietsdagen Deil](#)

<ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld warmte safari Buren en Zoelmond - voorbeeld gemeente Helmond - meer weten?
<p>Enquête</p> <p>Een enquête is een vragenlijst die wordt uitgezet onder inwoners. Dit kan op papier, door deze lijst in de brievenbus te gooien bij alle inwoners, of online, door bijvoorbeeld gebruik te maken van een online enquêtetool.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld Swipocratie RES Rivierenland - voorbeeld enquête CBS over klimaatverandering en energietransitie - meer weten?
<p>Inloopavond</p> <p>Een fysieke of online bijeenkomst waar inwoners en/of andere stakeholders meepraten over (een deel van) de invulling van de RES.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld gemeente Voorschoten - meer weten?
<p>Inloopspreekuur</p> <p>Een inloopspreekuur is een laagdrempelige manier om één-op-één vragen te stellen aan een bestuurder of volksvertegenwoordiger die betrokken is bij de RES, zonder bij elk huishouden langs te gaan (zoals bij de keukentafelgesprekken).</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld vrijstad energie & energieloket in pop-up winkel markt Culemborg - voorbeeld energiehuis slim wonen - meer weten?
<p>Keukentafelgesprekken</p> <p>Bij keukentafelgesprekken ga je als bestuurder, ambtenaar of volksvertegenwoordiger op bezoek bij inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld Brabant woont slim - meer weten?
<p>Klimaattop</p> <p>Aan de hand van stellingen worden inwoners uitgedaagd na te denken over de energietransitie en duurzaamheid</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld stadsgesprek gemeente Utrecht zie ook filmpje - voorbeeld klimaatakkoord Nederland - meer weten?
<p>Persconferentie</p> <p>Een persconferentie is een moment om uitleg te geven. Dat kan gaan over de concept-RES, RES 1.0 of andere relevante informatie rondom plannen voor het opwekken van duurzame energie.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld Webinar fit voor 55 - voorbeeld persconferentie klimaatoverleg Merkel Rutte - meer weten?
<p>Serious Game</p> <p>Inwoners, bestuurders of stakeholders spelen een serious game om de lastigheid van het RES-proces beter te begrijpen. Er zijn verschillende games op de markt, die allemaal een andere doelgroep aanspreken.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld Workshop Lokale regie op wind- en zonneparken RES FruitDelta Rivierenland - voorbeeld Unesco game voor inclusieve energietransitie - meer weten?
<p>Straatgesprekken</p> <p>Bestuurders, volksvertegenwoordigers of overheidsmedewerkers gaan de straat op om te praten met inwoners over de bijvoorbeeld hoe zij betrokken willen worden bij de RES.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld Straatgesprekken Regionale Energiestrategie Leiderdorp - voorbeeld energie coöperatie Wijdemeren

- Meer weten?
<p>Vlog: kijkje in de keuken van ... Wil je inwoners, ondernemers of bestuurders bereiken, om hen op de hoogte te houden van het RES-proces? Zonder daarbij uitgebreid in gesprek te gaan? Dan is een presentatie of vlog een geschikt middel.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Loekie doet een onderzoekie, gemeente Utrecht - Marloes Tonen namens Liander over de Regionale Energie Strategie Rivierenland - meer weten?
<p>Werkatelier Een groep inwoners en professionals werken samen om een specifiek aspect van de RES te bespreken en tot een gedragen oplossing te komen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - voorbeeld RES West Brabant - voorbeeld RES FruitDelta Rivierenland - meer weten?
etc.

Digitale participatievormen

Door corona hebben digitale participatievormen een vlucht genomen. Dit blijkt te helpen om geluiden van anderen dan ‘the usual suspects’ naar boven te krijgen. Maar ook digitale participatie heeft zijn beperkingen. Lokale Democratie in Actie maakte een [inspiratiegids](#) voor digitale participatie. Een overzicht van mogelijkheden, aanbieders en kenmerken per digitale tool vind je [hier](#).

Hoofdstuk 6 Overzicht van gebruikte bronnen

- [Participatiewijzer](#), Nationale Ombudsman 2014:
- [Website](#) Lokale Democratie, 2022:
- [Gelders Klimaatplan 2021-2030](#), provincie Gelderland, 2020:
- [Website](#) Communicatierijk, Ministerie van Algemene Zaken
- [Website](#) right to challenge
- [Website](#) aan de slag met de Omgevingswet
- [Werken aan burger nabijheid](#), Ministerie van BZK, 2013
- [Werkblad Participatie](#), Handvaten voor het organiseren van participatie op weg naar RES 2.0, NPRES, 2022
- [Inspiratiegids Digitale Participatie](#), Lokale Democratie in Actie, 2021
- Web platform [Energieparticipatie](#)